

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра історії української літератури, теорії літератури і літературної
творчості

**ТВОРИ ЛАУРЕАТІВ І ПЕРЕМОЖЦІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ЛІТЕРАТУРНОГО КОНКУРСУ
ІМ. ГРИГОРА ТЮТЮННИКА В ЕСТЕТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ
ТВОРЧОСТІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА**

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «бакалавр»

студентки 4 курсу

освітньої програми

«Українська мова і література

та західноєвропейська мова»

спеціальність – 035 Філологія

Світлана Олександрівна СОПТ

Науковий керівник:

к. філол. н., доц. Михайло КОНОНЧУК

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

кафедри історії української літератури, теорії

літератури і літературної творчості

протокол № 11 від «9» травня 2024 року

завідувач кафедри _____ (підпис)

д. філол. н., проф. Оксана СЛІПУШКО

КИЇВ

2024

Анотація. Дипломна робота присвячена ґрунтовному аналізу творів всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості самого письменника. Увагу зосереджено на творах лауреатів і переможців конкурсу. Простежено історію виникнення та характеристики літературного конкурсу. У ході дослідження було застосовано описовий метод і схарактеризовано особливості найвизначніших творів лауреатів та переможців літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника. Досліджено вплив творчості Григора Тютюнника на формування літературного процесу і визначено роль конкурсу в збереженні й розвитку інтелектуального потенціалу України. Новизна роботи полягає в її першості у висвітленні потреби популяризації й детального дослідження літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника, як такого, що відкриває можливість авторам-початківцям заявити про себе і зробити внесок у національно-культурне відродження України.

Ключові слова: естетична парадигма, літературний конкурс, парадигма творчості, інтерпретація, новела, психологізм, українське село.

Annotation. The thesis is devoted to a thorough analysis of the works of the All-Ukrainian literary competition named after Hryhir Tiutiunyk in the aesthetic paradigm of the writer's creativity. Attention is focused on the works of laureates and winners of the competition. The history and characteristics of the literary competition are traced. In the course of the research, the descriptive method was applied and the features of the most outstanding works of the laureates and winners of the literary competition named after Hryhir Tiutiunyk. The impact of Hryhir Tiutiunyk's work on the formation of the literary process was studied, and the role of the competition in preserving and developing the intellectual potential of Ukraine was determined. The novelty of the work lies in its primacy in highlighting the need for popularization and detailed research of the literary contest named after Hryhir Tiutiunyk, as something that opens up an opportunity for novice authors to declare themselves and contribute to the national and cultural revival of Ukraine.

Key words: aesthetic paradigm, literary competition, creativity paradigm, interpretation, novel, psychologism, Ukrainian village.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА.....	7
1. Загальна характеристика творчості Григора Тютюнника.....	7
2. Вплив творчості Григора Тютюнника на формування літературного процесу.....	12
РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС ІМЕНІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	15
2.1. Історія та загальні характеристики всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника.....	16
2.2. Найвизначніші прозові твори лауреатів та переможців всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості Г. Тютюнника.....	20
2.3. Найвизначніші поетичні твори лауреатів та переможців всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості Г. Тютюнника.....	25
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	37

ВСТУП

Українська література постає багатогранною у своєму прояві. Вона насичена різноманітними темами, жанрами, мотивами, конкурсами тощо. Важливе місце у зазначеному переліку займають саме всеукраїнські літературні конкурси, які сприяють популяризації імен письменників, національно-культурному відродженню України, підтримують розвиток сучасної української літератури, поширюють твори на важливі для українського народу питання. Особливим сенсом наділені твори на тему української землі, села, селянства, тих проблем, що протягом віків переживає український народ.

Зазначені теми знайшли своє яскраве вираження у творчості шістдесятника Григора Тютюнника – шукача правди, митця, який писав про українське село з усім його болем та відчаєм. Творчість письменника розкриває психологічний та характерологічний портрет соціального життя українського суспільства у 60-70-х роках ХХ століття. На сьогодні твори Григора Тютюнника вважаються художнім документом епохи, що спонукають читача до емоційного сприйняття, адже вони надзвичайно глибокі й точні у своєму відображенні. Майстер малих літературних форм, зокрема оповідань та новел, а також оригінального стилю, він був відомий своєю тонкою психологією, дослідженням актуальних питань для свого часу й сьогодення.

Твори Григора Тютюнника вражають своєю глибиною та здатністю відображати складність людських почуттів та взаємин. Його проза є не лише виразом емоційного досвіду, а й результатом глибокого аналізу та розуміння людської психології. Письменник був нещадним до фальші, зокрема до поверхової літератури соцреалізму. Всю правду, свідком якої був сам автор, він втілював у художньому слові. Основну увагу письменник акцентував на людях, що живуть тут і зараз, мають життя високодуховне і не піддаються оманливим ідеям та ідеалам. Саме Григор Тютюнник найглибше зумів розкрити природу таких концептів, як совість та правдивість. У письменника совість завжди йде поруч з правдою, адже правда – це той фундамент, на якому проявляє себе совість.

Творчість Григора Тютюнника не могла лишитись осторонь глибокого аналізу та поцінування. Саме тому було створено конкурс, що носить ім'я дивовижного експресивного прозаїка та глибокого новеліста. Оскільки на сьогодні небагато майданчиків, де автори-початківці можуть себе проявити, створення літературного конкурсу є можливістю для невідомих письменників опублікувати власні творіння, надрукувати книгу, заявити про себе, стати званою постаттю в масовій літературі.

Варто зазначити, що на сьогодні сформовано значний масив різноаспектних досліджень, присвячених дослідженню творчості Григора Тютюнника. Так, наприклад, В. Даниленко аналізував творчість письменника з погляду аналітичної психології, І. Захарчук досліджувала культурологічні та естетичні функції малої прози новеліста, О. Лихачова визначала індивідуальні риси, ознаки і закономірності поетики письменника, О. Чепурна вивчала дитячий дискурс на екзистенційній основі у творчості прозаїка. Однак, незважаючи на значну кількість праць, присвячених дослідженню творчості автора, невивченим залишається всеукраїнський літературний конкурс ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості самого письменника.

Актуальність дослідження визначається потребою комплексного аналізу всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості самого письменника. Перспективним видається зв'язок досліджуваної теми із загальними мотивами творчості Григора Тютюнника.

Об'єкт дослідження – всеукраїнський літературний конкурс ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості Григора Тютюнника.

Предмет дослідження – твори лауреатів і переможців всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості Григора Тютюнника.

Мета дослідження полягає у комплексному вивченні всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника крізь призму творчості самого автора.

Досягнення поставленої мети зумовило такі **завдання роботи**:

- вивчити особливості творчості Григора Тютюнника;
- проаналізувати вплив творчості Григора Тютюнника на формування літературного процесу;
- дослідити історію та загальні характеристики конкурсу;
- вивчити особливості найвизначніших прозових творів лауреатів та переможців літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника;
- охарактеризувати особливості найвизначніших поетичних творів лауреатів та переможців літературного конкурсу ім. Г. Тютюнника.

Методи дослідження: у роботі основним є описовий метод, його універсальними прийомами виступають спостереження, систематизація та інтерпретація.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше було здійснено ґрунтовний аналіз прозових та поетичних творів лауреатів та переможців літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості Григора Тютюнника.

Практичне значення роботи: її результати можуть бути використані в процесі підготовки курсів із навчальних дисциплін «Історія літератури» та «Літературна критика».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

1. Загальна характеристика творчості Григора Тютюнника

Григор Тютюнник – унікальний український прозаїк, яскравий представник покоління шістдесятників, шукач справжньої правди, народний заступник. Н. Зборовська називає біографію Григора Тютюнника «психотиповою, народною», що дає підстави, на її думку, вважати постать письменника «силовою точкою» шістдесятницького періоду» [11, с. 354]. Неодноразово дослідники наголошували, що поруч з особистим досвідом саме спадковий фактор та вплив близьких людей відіграли передову роль у становленні митця як письменника. Григорій Тютюнник був на 11 років старший від свого брата, а саме тому став його першим професійним читачем, суворим редактором та непоступливим критиком. Оцінка Григорія Тютюнника стала для автора першою важливою літературною критикою. Саме у листуванні братів найяскравіше простежуємо оцінку: «Добре, що ти береш факти з життя. Мушу сказати, що в тебе є багато даних, які свідчать про те, що ти можеш писати і з тебе будуть люди. Але ти сам знаєш, що письменником можна стати тоді, коли ти без цього не зможеш жити, не зможеш уявити собі життя, коли писати про людей, природу...стане щоденною потребою, твоїм «злим генієм», диханням, твоєю сутністю, життям. Література – це не спорт, не розвага... Ти можеш подати кількома штрихами обстановку, в якій діє герой, в тебе добре виходять діалоги, розмови; сам того не розуміючи, ти чудесно вирисовуєш образи (а це дуже важливо, і не кожен це може навіть з маститих літераторів). Але головний твій недолік – це ще невміння користуватися словом. А слова, брате, – це алмази, з яких будуються красиві речі. Слово у тебе неточне і часто «не до шмиги», як кажуть, не до місця. Я ці місця підкреслив» [1, с. 364].

Починаючи з публікацій своїх новел й оповідань у першій половині 60-х років ХХ століття (перші матеріали з'явилися у пресі у 1961 році, а перша збірка оповідань "Зав'язь" вийшла у 1966 році), Григор Тютюнник був змушений здобувати популярність серед читачів у той час, коли в літературі, пробуджені

«хрущовською відлигою», звучали імена Ліни Костенко, Василя Симоненка, Івана Драча, Миколи Вінграновського та інших молодих прозаїків (Володимир Дрозд, Євген Гуцало, Валерій Шевчук), які вже мали свої успішні дебюти... Однак, стало зрозуміло, що Григорій Тютюнник, який вражав усіх своєю глибокою правдивістю змалювання життя, зайняв особливе місце не тільки у культурному та мистецькому житті України епохи шістдесятництва, а й у літературі: він не був членом Клубу творчої молоді та не брав участь у його акціях. Крім того, на початку своєї творчості митець писав російською мовою, і лише під впливом свого старшого брата Григорія (після його смерті) повернувся до рідної мови, яка розкрила перед ним всю свою безмежну красу.

І. Дзюба згадує, що Григорій був далекий від «будь-якого сектантства й групівщини», зокрема й у літературних «симпатіях і смаках – і вже такою позицією заявляв про свою цілковиту самодостатність. Сповідуючи силу правди, не пішов на ризик використання художніх умовностей заради того, аби привернути до себе увагу чи видаватися «модним», актуальним – їх він, очевидно, сприймав як відірваність від життя, своєрідну зраду «правді факту» й «правді характеру». Натомість явив українській літературі, що перебувала у пошуках формотворчих засобів, складну простоту життєвої автентики такої потужної переконливості, що відразу зарекомендував себе письменником стефаниківської глибини, подібних якому на той час просто не знаходилося» [9].

Цікавою особливістю творчості письменника було те, що він не дотримувався правила «не переказувати ще не закінчених творів». Нерідко автор розповідав друзям та колегам епізоди своїх майбутніх новел чи оповідань, у центрі яких перебували ті, хто цього насправді заслуговував – скривджене долею суспільство, зокрема бідні, голодні, німі, сліпі та люди з явними фізичними вадами.

Важливо наголосити, що творчість Григора Тютюнника представлена невеликою кількістю творів. Незважаючи на цей факт, письменнику вдалося створити неперевершені літературні надбання, що були високо оцінені сучасниками та наступними поколіннями читачів і критиків. «Відразу стало

зрозуміло, що письменник, який вразив усіх глибокою правдою життя, оминувши якимось чином важкий етап учнівства, займає окремішне місце як у культурно-мистецькому житті України епохи шістдесятництва, так і зокрема у її літературі» [8, с. 6].

Григір Тютюнник був нещадним до фальші, зокрема до поверхової літератури соцреалізму. Всю правду, свідком якої був сам автор, він втілював у художньому слові. Нерідко твори письменника аналізують відповідно до формули Андрія Тарковського «зафіксований час». Основну увагу автор акцентував на людях, що живуть тут і зараз, мають життя високодуховне і не піддаються оманливим ідеям та ідеалам. У цьому аспекті селянин став центральним персонажем творчості Григора Тютюнника. Автор вважав, що саме на селі найбільше проявлявся процес руйнації гуманістичних принципів, утвердження споживацького ставлення до праці, природи, світу. Майже протягом півстоліття письменник спостерігав за розселенням свого рідного села та розумів причини та корені необоротної деградації людського мораліту. Дослідниця життя і творчості Григора Тютюнника Лариса Мороз зазначила, що «багатьох, очевидно, таки не на жарт бентежила, а в декого викликала й відверте неприйняття чи навіть озлоблення неприкрита правда, прямота, з якою Г. Тютюнник писав про найтяжчі наші рани та болячки» [26]. Письменник торкався тем Голодомору 1933 р. (новела «Медаль», спогади «Коріння»), репресій, коли було безпідставно заарештовано батька самого письменника (новели «В сутінки», «Три зозулі з поклоном»), розкуркулення та колективізації на селі (оповідання «М'який»), воєнні лихоліття, зокрема дитинства і війни (повісті «Облога», «Климко»).

Григір Тютюнник не міг залишитися осторонь всього того жахіття, що панувало навкруги, а тому висловлював усі свої переживання за допомогою мистецького пера. Н. Тульчинська однією з найбільших травм у художньому світі письменника називає саме відтворення дитячої душевної та фізичної травми [34, с. 58].

Так, наприклад, у ранньому оповіданні «Зав'язь» читач простежує зародження та розквіт кохання Миколки і Соні на тлі весняного пробудження природи. Однак, поруч з цим відразу присутні переживання хлопця щодо майбутнього: *«Нічого,— одказую так, як вони мене вчили,— буде в людей — буде і в нас... А сам собі думаю: за чим би його сьогодні забігти до сусідів, бо до вечора, либонь, не дотерплю, не доживу...»* [36] Зазначимо, що у творі багато образів-символів. У ньому представлені дві стихії в житті людини: щастя – позитивне і випробування, біди – негативне. Перше уособлене квітучими деревами, а друге — прірвою, в яку потрапляють закохані: *«Ми ліземо з кручі в чорну холодну прірву, підпираючи одне одного плечима і хапаючись руками за якесь мокре цупке бадилля. У проваллі справді пахне талиною,— як ото кора з трухлої вільхи, а під ногами щось гуде і рипить»* [36]. Миколка та Соня чисті душею, вони відчують щастя життя та бережуть його. Твір є ніжним та інтимним, а діалоги головних героїв сповнені наївності та цноти: *«Миколко, а я? — жалібно шепоче Соня. І від того шепоту у мене наморочиться голова, а серце починає калатати, як дзвін. Стрибаю вниз, сердито хапаю її за плечі і з розгону цілую в рипучу холодну хустку... Я не допомагаю, а майже виношу її вгору на руках. І сили в мене — як у вола»* [36].

У багатьох творах Григор Тютюнник порушує тему дитинства і війни. Так, у новелі «Перед грозою» на прикладі життя Василька та його меншої сестрички розповідається про голодну післявоєнну весну. Життєвий досвід Василька недостатній для розуміння марності пошуку риби перед грозою. Григор Тютюнник досить тонко описує внутрішній психологічний стан хлопчика, коли він усвідомлює всю безпорадність у намаганнях спіймати рибу: *«Василько сидів біля сухої порожньої торбинки, уткнувшись головою в коліна. Йому думалося про те, що сьогодні у їхній хаті не світитиметься, бо немає риби, щоб чистити. А завтра на снідання не буде юшки. Поля плакатиме, мати піде на роботу не ївши і повернеться увечері з жовтими набряклими ногами»* [7]. Бажання хлопчика нагодувати родину призводить до його загибелі, а останнє слово «Мамо!» трагічно завершує цей твір, залишаючи тугий клубок у горлі.

Цікаво зазначити, що Григор Тютюнник наголошував на автобіографічності своїх творів, а тому всі герої його повістей, оповідань та новел мають «прообраз свій, взяті із життя, і ні одного нема видуманого» [14, арк. 10].

Важливе місце у творчості Григора Тютюнника займає створена на автобіографічному матеріалі повість «Климко». Значну частину твору формують часткові спогади письменника про своє повернення пішки з Донбасу на Полтавщину по окупованій німцями території 1942 року. Війна служить емоційним тлом для відтворення портрету дитини, яка пережила трагічну епоху. Характер хлопчика визначається його вразливістю до біди інших, невідступністю у досягненні цілей та бажанням розкрити всю сутність навколишнього. Григор Тютюнник із психологічною вправністю розкриває внутрішній світ Климка, його унікальний погляд на людей і природу. Спостереження хлопчика за життям відрізняються образністю та художньою асоціативністю. Протягом складної та небезпечної подорожі головний герой зустрічає особливо добрих людей. Серед них — беззахисна дівчина на базарі, яку Климко, врятувавши від поліції, вважає своєю сестрою; швець, який подарував хлопцеві черевики; тітка Марина, яка готова стати матір'ю для головного героя. Спокійний стиль розповіді значно підсилює відчуття неминучого трагічного закінчення долі Климка. Він пожертвував своїм життям, в останню мить врятував іншу людину. Передсмертний зойк хлопця громом пролунав на весь світ як реквієм по загубленому юному життю і як страшне прокляття війні.

Г. Тютюнник писав також про складність людських стосунків, значення кохання. Це кохання чисте, світле, по-своєму наївне («Три зозулі з поклоном», «Кізонька», «Проти місяця», «Холодна м'ята», «Зав'язь», «Печена картопля»). Так, наприклад, у новелі «Три зозулі з поклоном» письменник пише про любов як високу християнську цінність. Любов є божим даром, почуттям, що вивищує людину над буденністю, очищує її.

Отже, творчість Григора Тютюнника сягає корінням самої серцевини національного життя та формує унікальний пласт української літератури.

Персонажі письменника живуть за складних зовнішніх обставин, змагаються за своє місце у світі та будь-якими методами намагаються не лише вижити, а й шукати духовні, філософські та естетичні цінності. Автор наголошував на автобіографічності своїх творів – усі герої його повістей, оповідань та новел мають прообраз. Однією з найбільших травм у художньому світі письменника є відтворення дитячої душевної та фізичної травми. Нерідко саме діти є очевидцями всього жахіття, що панує довкола, а тому тема дитинства і війни є однією з панівних у творчості автора. Григор Тютюнник писав також про складність людських стосунків, значення кохання. Це кохання чисте, світле, по-своєму наївне. Художнє слово письменника – панорама болю, міра бачити і зображувати простих людей, їх своєрідний мікро- і макросвіт.

2. Вплив творчості Григора Тютюнника на формування літературного процесу

Григор Тютюнник відіграв важливу роль у формуванні літературного процесу свого часу завдяки унікальній правдивій творчості, яка вразила читачів та сприяла розвитку діяльності інших поколінь молодих письменників. Зазначимо, що вплив художнього слова Григора Тютюнника можна розглядати з погляду декількох аспектів.

По-перше, варто говорити про надання жанру новели нового звучання. Григор Тютюнник відзначався виразною образністю та глибоким психологічним вивченням персонажів у своїх творах. Його стиль був стриманим, проте водночас багатим на емоції та глибокі роздуми. Л. Тарнашинська, досліджуючи шістдесятництво, зазначає, що «творчість Григора Тютюнника дає психологічно-характерологічний зріз соціального життя українства 60–70-х років ХХ століття, завдяки чому несе в собі потужний людинознавчий потенціал і є, по суті, неперевершеним художнім документом епохи...» [33, с. 392]. Саме новели, основна тема яких – життя селян у повоєнні роки, сформували Григора Тютюнника як унікального майстра слова. Літературознавець О. Головій стверджує, що письменник використовував переважно жанр новели не через неспроможність створити роман, а через певні властивості його творчого письма

(лаконізм оповіді, зосередження на деталях) [6]. В. Дрозд зазначає, що Григор Тютюнник набагато випередив свій час і сказав у кращих новелах чимало з того, до розуміння чого ми лише тепер підійшли. Досліджуючи поетику новелістики Григора Тютюнника, О. Лихачова зазначає: «феномен поетики Гр. Тютюнника зримо, виразно експресивно-динамічний, і можна цілком погодитися з думкою М. Жулинського про надзвичайну «інтенційну» (за першовизначенням Гете) глибину та органічну «націлену цілісність» таланту письменника» [19, с. 3].

Петро Засенко у передмові до книги творів письменника дає йому таку характеристику: «Мав феноменальну пам'ять, особливо зорову. Після вечора, проведеного в товаристві, міг відтворити у словах і жестах детальний портрет і поведінку кожного з присутніх. При цьому в зібраннях і сам брав найактивнішу участь. Вражало – передаючи пізніше кимось мовлену фразу чи слово, в пам'яті беріг точний вираз очей того, хто говорив, його позу, міміку. Володіючи таким вродженим артистизмом, «грав» своїх майбутніх героїв, перевтілювався в них, перевіряв на людях усе, що лягало на папір чи мало лягти» [1, с. 3]. Таким чином витворилася особлива, не схожа ні з чією манера роботи над твором: «Новели й оповідання й справді народжувалися в Тютюнника по-особливому: спочатку виникали в уяві чи, радше, у спогляданні реалій життя, а потім «програвалися» на слух на людях – як правило, в ролях, майстерно, артистично. Так подати слухачам ту чи іншу житейську історію, ситуацію, характер міг лише Григор Тютюнник – артистичний, мембранно-чутливий на читацьку реакцію» [8, с. 12].

По-друге, творчість автора характеризується тематичною унікальністю. Григор Тютюнник активно досліджував та фіксував соціальні та психологічні аспекти життя суспільства, наголошував на проблемах війни, моралі та міжособистісних відносин. Митець писав про життя, сповнене сирітства, недолі, злиднів, принижень та страждань, життя, яке власне сам і зазнав. Важке дитинство Григора Тютюнника, зображення у творах складних людських характерів, окремих епізодів із періоду свого дитинства, рідного краю, усього, що було близьким для письменника, стало поштовхом до появи літературних творів, базованих переважно на психологічній травмі письменника в дитинстві,

пов'язаній із розлукою з батьком та поневіряннями у воєнний період. На думку І. Захарчук, «Тютюнник зміщує вісь мистецьких координат з площини письменник-цензор у систему зв'язків авторчитач. Така поляризація спонукала до пошуку вже не в сфері ідеології, а в царині реальних читацьких запитів. А читач потребував правди як звільнення від ідеологічних містифікацій, і Тютюнник, реалізуючи себе, водночас задовольнив і читацькі очікування» [10, с. 140].

Саме Григійр Тютюнник надав українській літературі глибокого психологізму. Письменник майстерно розкрив внутрішній світ своїх героїв, досліджував їхні мотиви, почуття та емоції. Н. Тульчинська поділила модель світу у творчості митця на три частини: матеріальну, соціальну, космічну. Науковець наголосила, що образа, страх, сум, радість, неможливість подолання самотності є основними психологічними станами героїв новел та оповідань письменника [34, с. 7]. Крім того, Н. Тульчинська зазначила, що Григійр Тютюнник вдається до тих психологічних станів людини, що «підкреслюють неординарність, самобутність, незатьмареність її світосприйняття мізеріями буття» [34, с. 10]. Однією з найбільших травм у художньому світі письменника дослідниця називає саме відтворення дитячої душевної та фізичної травми [10, с. 58.].

Зауважимо, що письменник не лише створював приголомшливі художні образи, але й викликав у читача глибокі роздуми щодо складних соціальних питань. Григійр Тютюнник міг торкнутися найглибших струн душі читача, за допомогою незначного обсягу твору передати всю правдивість дії, одного моменту. В. Марко наголошує: «драма Григора поглиблювалася тим, що його правда, здобута творчим дерзанням і акцентованим прагненням «мучити правдою» [4, с. 116], вступала в конфлікт з офіційними містифікаціями в шатах соцреалізму, де була системно розроблена псевдоестетика напівправди й естетика крові та насильства, що трималась на абсолютизації класових цінностей» [21, с. 203]. Важливо акцентувати увагу також на темі кохання, що знаходить своє вираження через символи м'яти, зав'язі. Н. Зборовська зазначає,

що «повноцінна духовна мужність не може проявитися в несвідомій любові чоловіка до жінки, як і в несвідомій любові до вітчизни. А саме духовного розширення любові немає у творчій психології Г. Тютюнника. Його душевна криза і самогубство пов'язані з цим обмеженням спонтанного лібідозного почуття, породженим тоталітарною епохою, яка утримувала національного суб'єкта від пошуку істини і глибокого самоаналізу, переконуючи, що абсолютної істини не існує як і потреби самоусвідомлення» [12, с. 362].

Творчість Григора Тютюнника слугувала джерелом натхнення для наступних творчих генерацій. Його унікальна техніка, стиль та тематика виявилися у творах наступних поколінь літераторів. Бажання розкривати соціальні та моральні проблеми за допомогою лаконічного слова та літературних засобів стало спадковим. Саме Григор Тютюнник був майстром використання метафор, символів та алегорій, що можуть привернути увагу до складних аспектів суспільства та людської долі. Цей підхід став важливим компонентом для подальшого розвитку літератури, де письменники шукали нові способи вираження соціальних ідей та проблем.

Отже, вплив творчості Григора Тютюнника на формування літературного процесу важко переоцінити. Письменник надав жанру новели нового звучання, а літературі глибокого психологізму. Григор Тютюнник активно досліджував та фіксував соціальні та психологічні аспекти життя суспільства, акцентував увагу на проблемах війни, моралі та міжособистісних відносин, писав про життя, сповнене сирітства, недолі, злиднів, принижень та страждань, життя, яке власне сам і зазнав. Письменник відзначився виразною образністю та глибоким психологізмом у змалюванні персонажів своїх творів, створював вражаючі образи, використовував різні художні засоби, що змогли привернути увагу читача до складних соціальних питань.

РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС ІМЕНІ Г. ТЮТЮННИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Історія та загальні характеристики всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника

Популяризувати творчість письменників можна по-різному. Серед найпопулярніших способів виокремлюємо організацію книжкових презентацій, публічних читань, літературних фестивалів, вистав та інших подій, на яких можна представити творчість письменника; створення та підтримку сторінок в соціальних мережах для спілкування з читачами, розміщення цитат, фотографій, відео та іншого матеріалу, що стосується творчості письменника; спонсорство літературних конкурсів або надання стипендій молодим письменникам для залучення уваги до творчості автора; створення груп для обговорення творчості письменника, дискусій про його твори та спільне читання книг тощо.

Одним із найцікавіших способів є організація літературних конкурсів, що носять імена письменників, яких прагнуть популяризувати. Так, на сьогодні відомими є Літературний конкурс імені Івана Дубинця, конкурс на здобуття премії ім. Олесь Гончара, конкурс на здобуття премії імені М.В. Гоголя, конкурс ім. Бориса Нечерди «Інші небеса», літературна премія імені Данила Кононенка тощо.

Відомим на сьогодні є всеукраїнський літературний конкурс імені Григора Тютюнника, заснований у 2016 році видавництвом «Самміт-книга», «Українською бібліотечною асоціацією» та громадським діячем Віталієм Скоциком. До конкурсу прагнули долучитися письменники, твори яких були відкладені «у шухляду», а досягненням для них був виключно друк у районній газеті. Автори ж прагнули бути по-справжньому почутими. Віталій Скоцик розповів, що одного дня до нього зателефонував Іван Драч і повідомив, що він та певна група осіб мають бажання відвідати діяча. «Українських письменників, які пишуть новели світового рівня, тільки два — Василь Стефаник і Григійр Тютюнник. І було б добре, якби ми людям, які живуть у сільській місцевості, яким важче досягти успіху, створили такий конкурс і дали йому ім'я Григора Тютюнника», – запропонував тоді Іван Драч. Я відповів: «Звичайно, зробимо таку добру справу» [24].

Голова Оргкомітету конкурсу, письменниця та громадський діяч Леся Мудрак зазначає: «Конкурс носить ім'я дивовижного прозаїка: експресивного, природного, глибокого Григора Тютюнника. На мою думку, після Василя Стефаника, він є одним із найцікавіших новелістів у творчій системі національних координат. Його приземлені сюжети, життя звичайних людей у звичайних обставинах, прихована критика тогочасного режиму — внутрішній виклик, з яким доводилося миритися. І виживати...» [24]. Співорганізатор та член журі О. Кононенко наголошує, що літературний конкурс «з одного боку відкрив нові яскраві імена, їхні таланти; з іншого — дав можливість опублікувати своє творіння, надрукувати свою книгу. Чи не головна мета конкурсу — надати можливість молодим письменникам без спеціальної освіти чи досвіду заявити про себе, увірватися в масову літературу» [24].

На офіційній сторінці Facebook літературного конкурсу імені Григора Тютюнника зазначено, що метою конкурсу є:

- 1) сприяння національно-культурному відродженню України;
- 2) збереження і розвиток інтелектуального потенціалу України;
- 3) поширення творів на тему української землі, українського села, українського селянства (малі прозові форми);
- 4) підтримка сучасної української літератури;
- 5) популяризація імені видатного українського новеліста Григора Тютюнника [5].

Всеукраїнський літературний конкурс проводиться у наступних номінаціях:

- 1) Новелістика (проблематика української землі, українського села).
- 2) Повісті, оповідання, новели, поезії.
- 3) Перша книжка в жанрі малої прози.
- 4) Мала проза для дітей (оповідання, новели, повісті) [5].

Цікаво простежити зміни, які зазнав літературний конкурс. Спершу основними умовами долучення до конкурсу були наступні: українець до 35 років, твір якого має сільську та аграрну тематику. Активна увага до авторів із сільської місцевості пояснювалася тим, що їм було тяжче проявити себе, ніж письменникам із міста. Однак, з часом було зрозуміло, що багато талановитих авторів є вихідцями з невеличких містечок, а вік багатьох значно перевищує 35 років. Були і письменники, що починали писати лише не пенсії. Організатори конкурсу наголошували, що отримували багато незадоволених коментарів. Так, наприклад, на офіційній сторінці конкурсу у 2019 році простежуємо коментар: *«Люди добрі! Зробіть ще один розіділ для тих, хто пише в стилі! Без вікового цензу! Від 35 до 110. Бо коли цим людям було 30-35- була Радянська влада, і україномовна тема була досить закритою. Наприклад знаю купу людей, які писали, а друкуватись ніде було! Казали, не на часі. А зараз, коли є такі можливості, так вже вікові обмеження! Це недобре!»* або *«Та в багатьох конкурсах є вікові обмеження, наче старші люди - уже не люди, а так, як нинішня влада майже стверджує, - непотрібний баласт. Невже організатори справді думають, що ті кому за 35, - усі або нездари, або совки?»* [5]. За 2 роки обмеження були скасовані.

О. Кононенко пояснювала, що «нині не так багато майданчиків, де автори-початківці могли б себе проявити, особливо ті, які проживають у селах і яким, звичайно, набагато складніше бути поміченими. А в нас якраз чимало переможців й лауреатів родом з маленьких містечок, сіл. Дуже приємно дивитися, як у них загоряються очі, бо вони розуміють, що їхня творчість справді потрібна людям» [24]. Не менш важливим було розуміння того, що не обов'язково мати великі гроші, щоб твою працю опублікували. Головне – справжній письменницький талант.

Простежуємо багато цікавих історій авторів, що розпочали свій письменницький шлях саме завдяки літературному конкурсу імені Григора Тютюнника. Так, наприклад, одна з переможниць, жінка з села, матір чотирьох дітей, писала організатором листа у якому зазначила, що почала писати саме

завдяки конкурсу, а на час написання листа отримала ще одну премію. Олена Кононенко наголосила: «Це надзвичайно приємно, що завдяки нашому конкурсу ці автори стали рухатися далі, а книги поезій, романи, які трималися «у шухляді», побачили світ» [24].

За час існування конкурсу змінювалися члени журі. Так, у 2021 році переможців і лауреатів обирали Віталій Скоцик, Іван Степурін, Олена Кононенко, Анатолій Гнатюк, Дмитро Чистяк, Олег Сербін, Євген Нищук, Оксана Старак-Повякель, Микола Гриценко. Головою журі не перший рік був академік НАН України, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України Микола Жулинський. Особливого значення члени журі докладали для організації фіналу конкурсу, адже, як наголосив Віталій Скоцик: «Кожен фінал у нас святковий. Ми намагаємося організувати для переможців і номінантів ту атмосферу, де вони занурилися б у життя нашої мистецької еліти» [24].

З 2016 до 2021 року (5 років існування конкурсу) організатори отримали понад дві з половиною тисячі рукописів, визначили 56 лауреатів і 12 переможців, надрукували 12 авторських книг та альманахів з творами учасників. Саме у 2021 році у київському театрі «Сузір'я» проведення літературного конкурсу було присвячено 90-літтю з дня народження Григора Тютюнника. Було визначено не тільки переможців конкурсу, а й найкращих з найкращих – за гран-прі боролися переможці та лауреати за п'ятиріччя існування конкурсу. Важливо також зазначити, що на зустрічі були присутні члени журі усіх років, організатори, усі переможці й лауреати, близький друг Григора Тютюнника, український поет та перекладач Петро Засенко, письменники, громадські діячі та видавці.

Важливо зазначити, що долучитися до участі у конкурсі можуть письменники і цього року. Олена Кононенко наголосила: «Доки ми маємо книгу і слово – ми маємо майбутнє. Адже, коли ворог хоче знищити нашу історію та культурне надбання, нам так важливо берегти та відновлювати символи нашої самоідентифікації» [37].

Отже, літературний конкурс імені Григора Тютюнника – захід, спрямований на відзначення та підтримку творчих досягнень письменників, що прагнуть відкрити світу власний талант. Конкурс має на меті сприяння національно-культурному відродженню України, розвиток інтелектуального потенціалу України, поширення творів на тему української землі, українського села, українського селянства (малі прозові форми), підтримку сучасної української літератури та популяризацію ім'я видатного українського новеліста Григора Тютюнника. Конкурс проводиться у багатьох номінаціях, зокрема включені новели, повісті, оповідання, поезії, перша книжка в жанрі малої прози, мала проза для дітей (оповідання, новели, повісті). Ім'я Григора Тютюнника, відомого своєю глибокою і проникливою творчістю, стало символом високої літературної якості та правди.

2.2. Найвизначніші прозові твори лауреатів та переможців всеукраїнського літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника в естетичній парадигмі творчості Г. Тютюнника

За час існування літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника було визначено багато оригінальних переможців. Так, на самому початку, у 2017 році, у десятку лауреатів конкурсу ввійшли Кіра Кирпа, Марина Артеменко, Юлія Бережко-Каміська, Назарій Вівчарик, Андрій Дацків, Маріанна Задорожна, Андрій Ільїн, Ельвіра Молдован, Валерій Пузік, Ігор Стамбол. Переможцем у номінації «Проза» став Ігор Стамбол.

Цікавою для аналізу є повість «Скарб» Назарія Вівчарика. Читач зустрічає двох братів, які у селі вирушають на пошуки козацького скарбу, про яких розповідає дід. Для головних героїв існує певна незручність, адже один з братів готується до весілля, тому часу обмаль. Крім того, дід говорить про скарб тільки вночі. Це історія, сповнена сміху і пригод. Персонажам все ж вдається знайти невеликий скарб, проте він не викликає бажаного. Найбільшою цінністю та знахідкою стають слова діда братів перед смертю – потрібно шанувати своє коріння. У творі яскраво представлений сільський колорит, а сам Назарій

Вівчарик говорив про те, що на деякому етапі сюжет захопив його настільки, що розвивався майже без його участі.

У 2021 році були зняті вікові та жанрові обмеження учасників літературного конкурсу. Того року надійшло 250 рукописів (20% – поезія; 10% – драматургія; 70% – проза. Найкращими стали повісті Оксани Смерек «Марися з іншого берега», Роксолани Жаркової «Нуль цілих нуль десятих» та «Пригоди Домовичка Рудого» Оленки Дмитерко (номінація «дитяча проза»)

Оксана Смерек говорила про те, що той був особливий день, адже її повість «Марися з іншого берега» посіла перше місце у п'ятому Всеукраїнському літературному конкурсі ім. Григора Тютюнника та була представлена світу видавництвом «Український пріоритет». Спершу авторка готувала повість для видавничо-освітнього проєкту «Портал». Однак, звільнення колег, що мали б допомогти, сприяло зупиненню друку. Оксана Смерек наголосила: «Тоді мені трапилася золота жінка – Світлана Клімова, яка не просто ретельно перечитала текст, а й переконала мене податися з ним на всі можливі конкурси. Що я і зробила вперше в житті» [20]. Саме так «Марися з іншого берега» здобувала своє визнання.

Ця повість є важливим літературним твором, що розкриває складність і трагічні наслідки переселення та репресій в Україні після Другої світової війни через призму сприйняття підлітка. Головній героїні повісті всього п'ятнадцять. Вона живе у час, коли *«війна потрохи відгриміла, німці відступили. Різні були: одні виганяли всіх, і дівчат, і хлопців, рити окопи, щоб захиститися від радянської армії. Та якраз наступала на п'яти. Тепер у їхніх лісах діють загони УПА, на них полюють і польські партизани, й червоні прихвосні»* [20]. «Марися з іншого берега» відображає життя звичайних людей, які мали важкі випробування та вирішували складні моральні дилеми. Зазначимо, що значну частину твору займають описи. Так, цікавим є детальний опис того, як люди золять білизну: *«Мама золить білизну — спідні сорочки, які сама вигантувала. Люди в селі вже рідко таке роблять, але ще бабуся показувала Анці те справжнє диво. Марися дуже любить цю справу. Спочатку тато запалює полум'я — воно палахкотить яскраво, аж іскорки підскакують. Далі вогонь гасне й зола*

вистигає. Мама тим часом кидає білизну й простирадла у велику бочку — зільницю. Тато колись видовбав її зі стовбура дерева, вона без дна. Замість нього настелив соломі й туго втрамбував її. Тоді мама розстеляє все, посипає дрібним попелом і заливає гарячою водою. Зверху кладе камінь, також гарячий, аби вода швидко не зимніла. Марисі здається, що це якісь чари. Отой дрібнющий сірий попіл лягає на біле брудом. Спочатку думаєш, що вже по всьому: викинеш оту білизну з чорними плямами. Та коли згодом Марися з мамою ідуть до потоку, і полощуть сорочки й постіль у холодній воді, вони стають білі як сніг. Навіть риплять деколи, як він...» [5]. Деталізація буденного життя персонажів, предметів побуду – характерна риса аналізованого твору. Наголосимо, що історія кохання Марисі та Федора, а також долі її брата Васька та єврейки Нави, надає цьому твору глибини та емоційної напруги. Цікаво, що мова твору є філософсько-поетичною, коли йдеться про трагічні події й повсякденне життя у тяжкий для українців період.

Ще одним оригінальним твором є повість «Нуль цілих, нуль десятих» Роксолани Жаркової. Авторка підкреслила, що центральна проблематика твору полягає в особистому виборі, який є актуальним для кожної людини, виборі для себе та виборі свого життєвого шляху. Важливо розуміти, наскільки свідомим та визначеним є цей вибір. Головний герой Вадик постійно перебуває у стані внутрішньої боротьби. Він вагається між своїми бажаннями та пошуком правильних рішень, боїться зробити вибір й не зробити його взагалі. Вадик також поважає вибір тих, кого йому призначено зустріти у житті. Врешті-решт його внутрішня боротьба та душевні турботи приводять його до реальної війни, де доведеться вирішувати: мужніти, чи загинути. Роксолана Жаркова використовує індивідуальні художні засоби та стиль написання. Образні порівняння у повісті відтворюють біль та глибину переживань героїв: *«Поки на мене напосілися думки, ніби бджолині рої, і я безуспішно вигадую собі захисні сітки на обличчя і руки, черево і ноги, на всього себе разом узятого, мені терпне від укусу чергової згадки. І я тягтиму жало цієї пам'яті...» [30]. У повісті простежуються численні запитання, які ставляться героєм до себе, інших, обставин та подій, а також до*

вищих сил. Ці запитання є у кінці розділів, у дужках та поза ними, і вони служать вказівниками на розгалуженнях думок героя та читачів. Разом з героєм ми намагаємося знайти відповіді на ці запитання. Це одна з ключових ознак того, що повість є художнім твором, оскільки справжній художній твір має ставити запитання, а не надавати готові відповіді. Варто зазначити, що назва «Нуль цілих, нуль десятих» дуже вдало відображає концепцію твору. У контексті цієї концепції, ми постійно маємо вибір, якому піддаємося. Але в цьому також є щось дуже сподіване: починаючи «з нуля», ми завжди маємо можливість почати з чистого аркуша.

Книга «Пригоди Домовичка Рудого» Оленки Дмитерко розповідає про життя і пригоди Домовичка Рудого, який мешкає у будинку біля лісу, на околиці міста. Цей персонаж любить ліс, є повноправним господарем будинку та скарбів на його горищі, а також мріє про затишне житло біля моря. Одного дня він отримує шанс на здійснення. Проте, переїзд до нового будинку повністю руйнує життя та змінює плани. Читач перебуває у вирі емоцій від намагання Домовичка потоваришувати з хлопчиком Славком і Котом Баксом. Це добра родинна історія, мудра й захоплива казка, яка показує важливі сімейні цінності та є цікавою для всіх дітей.

Зазначимо, що у 2021 році лауреатами стали «Як Наталка та Петрик війну зупинили» Ніни Воскресенської, науково-фантастичний любовний роман «Мікстура від смерті» Людмили Ясної та «Відступники» Ірини Лазоревич. Гран-прі цього року отримав роман Людмили Ясної «Упійманий домівкою». У творі йдеться про видатного пластичного хірурга Андрія, який не може вийти із власного вишуканого будинку в сільській місцевості, адже дім просто не випускає персонажа зі своїх обіймів. Письменниця описує сумніви головного героя, його страхи та втрати. Людмила Ясна активно занурює читача у спогади Андрія та його минуле. У пролозі письменниця акцентує увагу читача на психлікарні «оселі печалі»: *«Він марно намагався вирватися з цієї оселі печалі»* [24]. Значну увагу авторка приділяє психологічним травмам героя, адже саме вони – одна з головних складових сюжету: *«Дитячі травми зробили Андрія*

стійким самотником-інтровертом» [40]. Травми були причиною того, що персонажа хвилювали лише гроші та робота. Його не цікавила можливість мати сім'ю, друзів. Однак, Андрію вдалося сховати свій будинок у схроні, почати цінувати те, що в минулому житті для нього здавалось неважливим: *«Довго дивився на своє подвір'я і прагнув опинитися там: пройтися серед дерев і квітучих кущів, посидіти на лавочці (він хоча б раз на ній сидів?), скупатися в басейні, зайти до альтанки. Цих простих радощів він раніше не цінував»* [40]. Фінал твору позитивний – головний герой зміг побороти власні страхи, перезавантажити життєві пріоритети та вирватися з особистих обмежень внутрішнього світу.

У 2023 році у номінації «Проза» переможцем став твір «Глибокі ріки течуть нечутно» кївської письменниці Ірини Власенко. Авторка пише про те, що у сучасному нестримному світі письменнику важко бути почутим навіть тоді, коли він має що сказати. Звісно, можна обрати шлях розважальної літературної продукції, що швидко здобуває популярність. Проте, Максим Павленко не сприймає простих шляхів – він бажає глибини. Він створює роман, у якому пише про теми, що його особисто хвилюють, а саме періоди нашої складної, трагічної, пройнятої кров'ю історії. Несподівано для самого себе Максим занурюється у вир глибокої ріки минулого і вже не впевнений, чи він керує історією, яку створює, чи історія веде його за собою. Головний персонаж прагне віднайти та дослідити таємниці минулого, докласти власних зусиль до розуміння історії та людської істоти. Творчість Максима стає своєрідним мостом, що сполучає минуле та сучасне. Твір сповнений атмосфери жаху та відрази, за допомогою порівнянь письменниця передає найстрашніші сторінки нашої історії: *«Міся в Лук'янівці не вистачає, стара, ще з царських часів тюрма не здатна вмістити такої маси людей, і тому частину все-таки випускають, декого засуджують, але більшість – розстрілюють. Таємні катівні НКВС, як пліснява на сирій деревині, ростуть по всьому місту: на Липській, на Інститутській, на Печерську»* [5].

Лавреатські відзнаки отримав письменник Роман Офіцинський з Ужгорода. Його збірка оповідань «Нічні мандрівки назустріч світанку» здобула визнання журі. Оповідання «Копійчана осінь» було включено до альманаху «Душа землі – в людському слові», що був надрукований столичним видавництвом у високоякісному оформленні перед урочистим оголошенням результатів.

Цікаво зазначити, що цього року наймолодшою лауреаткою стала 17-річна Аліна Шевченко за повість «Намальована Діана». Письменниця наголошувала: «У 2022 році, за три дні до початку повномасштабного вторгнення орків, я поставила крапку у найбільшій своїй повісті «Намальована Діана». Діана розповідає про кохання, проблеми, життя підлітка і першу справжню любов. Вона народилася від великої любові... І це найбільша її таємниця, найсильніша сторона» [20].

Отже, твори переможців категорії «Проза» літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника є багатоаспектними та багат шаровими. Оскільки обмеження щодо сільської тематики були зняті, повісті представляють різні серцеворухні для суспільства теми. Головні герої переможних творів переживають складні моменти життя, прагнуть знайти себе та власне місце у цьому світі, цікавляться історією та намагаються зрозуміти межу між сучасним та минулим, шукають правду, допомагають близьким та протидіють злу. Проза лауреатів та переможців конкурсу перебуває в естетичній парадигмі творчості Г. Тютюнника і зосереджена на внутрішньому світі людини, кодексі честі і совісті, правдивому житті.

2.3. Найвизначніші поетичні твори лауреатів та переможців конкурсу

У 2017 році в номінації «Поезія» перемогу здобула Юлія Бережко-Камінська, яка є авторкою книжок «Між видихом і вдихом», «Так хочеться жити», «Сад (зримає і незримає)», 500 журналістських публікацій, співавторкою понад 60 літературних збірок, переможницею всеукраїнських та міжнародних літературних конкурсів і фестивалів. Проаналізуємо її наступну поезію;

За вікном замело – ні землі, ні небес,

Лиш самотній ліхтар на глухім роздоріжжі...

Розбрелися вогні, розгубилися десь

І беззвучно вальсують в задумливій тиші.

А зима, а зима – все стою і дивлюсь –

Розпуска небеса на пухке покривало,

І під ним захова сонно душу свою

Моє місто, яке сніговиця приспала.

Хто приспить мій неспокій і серце мое

Розпашіле якими снігами накрис?

Хуртовина думок на льоту розтає,

Щедро долу витрушує вигріті мрії.

Все стою, все дивлюсь... Замело, занесло,

І похнюпив ліхтар свою голову сиву... [29]

Зазначений вірш наповнений відчуттям спокою та меланхолії, які поєднуються з образами зимового пейзажу. Поетеса використовує метафори та символи, щоб передати свої почуття та думки про природу і світ навколо. Перша строфа описує зимову ніч, де землю та небо замело снігом, і єдиний ліхтар освітлює безлюдне роздоріжжя. Зображуючи вогні, що загубилися, Юлія Бережко-Камінська передає враження загубленості і таємничості. У другій строфі з'являється образ зими як природного покривала, що легко розпускається на землю. Місто приховане під цим покривалом, і воно здається сплячим у сніговій бурі. Авторка питає себе, хто зможе приховати неспокій і що змінить мрії. У третій строфі письменниця продовжує висловлювати свої думки про тимчасовість і зміну. Вона відчуває, що не може змінити природній хід речей і лише спостерігає, як світи гаснуть і нові народжуються – «*Все стою і дивлюсь, як вмирають світи І на зміну нові розгортають вітрила*» [29]. Поезія закінчується образом білого сонця, яке проривається крізь хмари ранком, що символізує надію і новий початок – «*Та на ранок по небу, змахнувши веслом,*

Пропливе біле сонце, сліпуче, як диво» [29]. Юлія Бережко-Камінська знову повертається до спостережень за природою та життям, розуміючи, що вона може змінити час, здатна спостерігати його природу і шукати красу в його перетвореннях.

У багатьох інших поезіях письменниця вдається до опису світу природи. Вона звертається до образів природи саме у тих випадках, коли висловлює найпотаємніші думки про себе, власне місце в житті, минуле, сьогодення та майбутнє. Нерідко у віршах Юлії Бережко-Камінської природа настільки зливається з людиною, що сама виявляється відображенням людських почуттів, а людина постає органічною частиною природи. Під час змалювання природи, зокрема пір року, простежуємо значну кількість оригінальних епітетів:

Наша осінь – хіба ж це осінь? –

Це пронизливий крик небес.

Це відверта, як рана, сповідь,

Це тривожний набат предтеч [29].

Природа оживає, вона діє та говорить, поводить себе так, ніби людина, має ті ж самі почуття:

Відлущилося літо на льоту,

Змарніла осінь і пішла у спокій,

Свою набрало небо висоту,

Прийнявши безумовну самотність ... [29]

Цікавою для аналізу буде наступна поезія:

Так вміє тільки жінка і земля

Прийняти, увібрати, пропустити ...

Пішло твоє у корені ім'я –

Незвичне слово зі звичайних літер.

Гаряча думка проросла увись,

Тендітні стебла витяглися ніжно.

Усі твої печалі прийнялись!

Всі радості у цвіт пішли розкішний!

І я тепер – як вишня навесні,

І зав'язі під сонцем твоїм – рясно.

О, як квітнево-солодко мені!

О, як усе це, Господи, невчасно! [29]

Зазначена поезія висловлює почуття втрати, перетворення та сприйняття нового стану речей через природні аналогії. Основними метафорами в ній є образи жінки і землі, які використовуються для розкриття процесу перетворення та прийняття. На нашу думку, кожний рядок поезії заслуговує аналізу. Перший рядок поезії *«так вміє тільки жінка і земля»* може вказувати на жіночу здатність до перетворення, росту та прийняття, а також на природній цикл становлення і знищення. Це може відображати той факт, що жінка та земля є символами життя, росту і регенерації. Рядок *«Прийняти, увібрати, пропустити»* вказує на процеси внутрішнього перетворення та відпущення, які можуть бути пов'язані з втратою, а також новими початками і прийняттям змін. Рядок *«Пішло твоє у корені ім'я»* може трактуватися як розуміння особистості або ідентичності, що переживає зміну або втрату. *«Гаряча думка проросла увись, тендітні стебла витяглися ніжно»* – символ нових ідей або почуттів, які ростуть ніжно, але потужно, як рослини. Використання *«Усі твої печалі прийнялись! Всі радості у цвіт пішли розкішний!»* можуть вказувати на те, що через процеси перетворення і прийняття печалі перетворюються на радість і красу. *«І я тепер – як вишня навесні, І зав'язі під сонцем твоїм – рясно –* вказівка на відчуття внутрішнього розквіту та оновлення, подібного до розквіту вишні навесні під сонцем. Останні рядки *«О, як квітнево-солодко мені! О, як усе це, Господи, невчасно!»* виражають сум за минулим, але одночасно і вдячність за нові початки та перетворення. Загалом, у вірші використані природні образи для вираження внутрішніх станів перетворення, прийняття та нових вражень.

У 2020 році за добірку поезій «По-нас-і-нині» перемогу отримала молода поетеса Вікторія Оліщук. Вірші авторки нагадують про драматизм зростання. Кожен рядок поезії – це внутрішня подія, насичена динамічними та багатоплановими образами.

Проаналізуємо наступну поезію збірки:

*тут пахне зараз цупкою тишею
хіба буває так із метушливістю
що має мільйони ніг і стогонів
а ще більше любові
аж закипає асфальт в мінус п'ять і нижче
дрібні серця кунжуту з висівкового бездріжджового
дзвенять теплом іскрометним
ловлять тебе за вуха і ніби ваблять
промовчати пісню народження хлібини
швидше швидше
маркітна дівчинко
доснуєш сновидіння свої згодом
скніти зась зараз
сплітай світло сього дня
що на повіках місяця гойдається
поки в тебе за коміром
ще досипає млосне сонце
тихіше не буди
рано [3].*

У зазначеній поезії письменниця використовує живописну мову, щоб передати образи та відчуття тепла і кохання. Починаючи з опису атмосфери,

авторка звертається до образу «цупкої тиші», що символізує спокій та безпеку. Однак, всупереч тиші що оточує, існує «метушливість», яка виявляється в різноманітності звуків навколо. Простежуємо протиріччя «мільйони ніг і стогонів» та «більше любові». На нашу думку, це може символізувати розмір метушливості та шуму в порівнянні з теплотою та ніжністю любові, яка здатна розтопити навіть асфальт. У наступній частині вірша Вікторія Оліщук використовує образ «дрібні серця кунжуту з висівкового бездріжджового дзвенять теплом іскрометним», що може трактуватися як ніжність та радість моменту. Це своєрідний заклик до спокою та насолоди миттю. Наприкінці поезії поетеса звертається до читача, закликаючи його насолоджуватися миттєвістю та красою сьогоденного дня – «сплітай світло цього дня що на повіках місяця гойдається поки в тебе за коміром ще досипає м'яке сонце тихіше не буди рано» [3]. Це заклик до присутності та насолоди, яка може бути витлумачена як повна відданість життю.

Ще однією відомою поезією збірки авторки є наступна:

*по-нас-і-нині збиратимуть загублені втрати
щоб сказати усе що тоді не змогли сказати
і розіллється світло в холодних кімнатах
і проросте прощення напосне часом
відстанню
пилом гарячої траси
хіба винні ми що по різних ґратах
хіба винні що не будем без «ми» конати
по-нас-і-нині збиратимуть зжовклі теплі листи
ти чекав мене аби любити і все-все переплисти
я ж давилась кривими літерами ніби дротами
а ти між мною своїми-несвоїми містами
по-нас-і-нині плакатимуть світи*

*намальовані шульгою у зжовклих снах
усе що квітне має колісь відцвісти
по-нас-і-нині по дрібці по пелюстках [3].*

Ця поезія відображає складність взаємин із перспективи двох осіб, які відчують втрату і нездатність до спілкування в минулому, але також висловлюють надію на примирення і відновлення. Основні теми включають проблеми спілкування, втрату, невдачу у висловленні своїх почуттів, а також бажання врегулювати відносини. Перша строфа звертається до ідеї збирання втрачених моментів і має бажання висловити те, що було не сказано раніше. Це може вказувати на невдачу у комунікації або вираженні почуттів у минулому. У другій строфі використовуються образи світла і тепла, що розливаються в холодних кімнатах, а також образ прощення, яке проростає з часом і відстанню. Воно вказує на надію врегулювання конфліктів і відновлення стосунків. Третя строфа звертається до відносин між двома особами, які розділені різними «*гратами*» (можливо, перешкодами чи непорозуміннями). В останній строфі поетеса використовує образи в'янення квітів і розпадань, щоб відобразити природні зміни у стосунках та житті – «*усе що квітне має колісь відцвісти по-нас-і-нині по дрібці по пелюстках*».

Поезія «Жовтень» насичена образом осені для вираження певних почуттів та настроїв. Осінь тут виступає символом переходу, змін та прощання:

*третина осені
уже відчаліла
в далеке плавання
до тихих гаваней
хоч і непрошена
ходила взута тут
і без запрошення
ми ж звикли босими*

третина осені
тікала хвилями
сухими зливами
хоч і несла їй
поміж деревами
ніби між ребрами
садка старечого
іржавим яблуком
зеленим зябликом
кидала в спину нам
своє шорстке прощай [3].

Перша строфа описує осінь як час, коли вона вже відправилася у своє «далеке плавання до тихих гаваней». Говоримо про зміну пори року і настання холодніших місяців. Однак, осінь, здається, не відразу покидає, залишаючись «непрошеною» та «без запрошення». У другій строфі поетеса порівнює осінь з хвилями та зливами, що тікають між деревами, аналогія якогось звуку або руху води відбиває характер осені. Також вона описується як «садка старечого», що кидає «іржавим яблуком» і «зеленим зябликом» нам у спину, що може вказувати на те, що осінь нагадує про природні процеси вибору та розпаду. В останній строфі авторка закликає до прощання з осінню, описуючи її як «шорстке прощання». Це може відображати смуток або важкість розлуки з чимось, що було важливим і близьким раніше, але зараз вже втрачає свою силу і значення. Загалом, вірш створює образ осені, яка відображає зміну, відходить, але залишає за собою сліди, що відзначаються сумом та ностальгією.

Отже, твори переможців всеукраїнського літературного конкурсу імені Григора Тютюнника у номінації «Поезія» пройняті різноманітними пейзажними мотивами, які не лише відображають зовнішні образи природи, а й стають невід'ємною складовою людського життя. Вони здатні перенести читача у світ

емоцій та вражень, відчутти зв'язок між зовнішнім середовищем та внутрішнім станом душі. Кохання, що долає всі перешкоди, або навіть назавжди стає миттю пам'яті, є однією з головних тем, яка часто звучить у віршах переможців літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника. Вони здатні передати відчуття тепла, ніжності, але й болю, розчарування чи втрати, пов'язаної з коханням. Ці відчуття надають поезії глибини та інтимності, роблять її доступною для читачів, що мали схожі почуття. Внутрішні переживання, поразки та перемоги є важливою складовою поезій Юлії Бережко-Камінської та Вікторії Оліщук. Зняття обмежень щодо участі у конкурсі відкрило двері для багатьох талановитих поетів, дозволивши їм не лише описувати страждання села чи змучену природу, а й виявити свою власну особистість через поетичне слово. Таким чином, їхні вірші стали наповнені чуттєвості, особистого досвіду та мотивів, що роблять їх надзвичайно привабливими та значущими для читача.

ВИСНОВКИ

Григор Тютюнник – унікальний український прозаїк, яскравий представник покоління шістдесятників, шукач справжньої правди, народний заступник. Письменник, що вражав своїх сучасників глибокою правдивістю змалювання життя, зайняв особливе місце у культурному та мистецькому житті України епохи шістдесятництва та літературі. Творчість Григора Тютюнника представлена невеликою кількістю творів. Незважаючи на цей факт, письменнику вдалося створити неперевершені літературні надбання, що були високо оцінені сучасниками та наступними поколіннями критиків і читачів. Григор Тютюнник був нещадним до фальші, зокрема до поверхової літератури соцреалізму. Всю правду, свідком якої був сам автор, він втілював у художньому слові. Нерідко твори письменника аналізують відповідно до формули «зафіксований час». Основну увагу автор акцентував на людях, що живуть тут і зараз, мають життя високодуховне і не піддаються оманливим ідеям та ідеалам. У цьому аспекті селянин став центральним персонажем творчості Григора Тютюнника. Митець не міг залишитися осторонь всього того жахіття, що

панувало навкруги, а тому висловлював усі свої переживання за допомогою мистецького пера. Автор наголошував на автобіографічності своїх творів – усі герої його повістей, оповідань та новел мають прообраз. Однією з найбільших травм у художньому світі письменника є відтворення дитячої душевної та фізичної травми. Нерідко саме діти є очевидцями всього жахіття, що панує довкола, а тому тема дитинства і війни є однією з панівних у творчості автора. Григор Тютюнник писав також про складність людських стосунків, значення кохання. Це кохання чисте, світле, по-своєму наївне.

Григор Тютюнник відіграв важливу роль у формуванні літературного процесу свого часу завдяки унікальній правдивій творчості, яка вразила читачів та сприяла розвитку діяльності інших поколінь молодих письменників. У нашому дослідженні вплив художнього слова Григора Тютюнника можна розглядати з погляду декількох аспектів. По-перше, варто говорити про надання жанру новели нового звучання. Григор Тютюнник відзначався виразною образністю та глибоким психологічним вивченням персонажів у своїх творах. Його стиль був стриманим, проте водночас багатим на емоції та глибокі роздуми. По-друге, творчість автора характеризується тематичною унікальністю. Григор Тютюнник активно досліджував та фіксував соціальні та психологічні аспекти життя суспільства, наголошував на проблемах війни, моралі та міжособистісних відносин. Автор писав про життя, сповнене сирітства, недолі, злиднів, принижень та страждань, життя, яке власне сам і зазнав. Григор Тютюнник надав українській літературі глибокого психологізму. Письменник майстерно розкрив внутрішній світ своїх героїв, досліджував їхні мотиви, почуття та емоції. Митець не лише створював вражаючі художні образи, але й викликав у читача глибокі роздуми щодо складних соціальних питань. Творчість Григора Тютюнника слугувала джерелом натхнення для наступних творчих генерацій.

Популяризувати творчість письменників можна по-різному. Одним із найцікавіших способів є організація літературних конкурсів, що носять імена письменників, яких прагнуть популяризувати. Всеукраїнський літературний конкурс імені Григора Тютюнника був заснований у 2016 році видавництвом

«Самміт-книга», «Українською бібліотечною асоціацією» та громадським діячем Віталієм Скоциком. До конкурсу прагнуть долучитися письменники, які бажають бути почутими та опублікованими. Основними цілями літературного конкурсу імені Григора Тютюнника є сприяння національно-культурному відродженню України; збереження і розвиток інтелектуального потенціалу України; поширення творів на тему української землі, українського села, українського селянства (малі прозові форми); підтримка сучасної української літератури; популяризація імені видатного українського новеліста Григора Тютюнника. Літературний конкурс проводиться у номінаціях: новелістика (проблематика української землі, українського села); повісті, оповідання, новели, поезії; перша книжка в жанрі малої прози; мала проза для дітей (оповідання, новели, повісті). За час свого існування конкурс зазнав значних змін. На сьогодні не існує ні вікових, ні жанрових обмежень. За час існування літературного конкурсу організатори отримали понад три тисячі рукописів, визначили 60 лауреатів і 15 переможців, надрукували 15 авторських книг та альманахів з творами учасників.

За час існування літературного конкурсу ім. Григора Тютюнника було визначено багато оригінальних переможців. Так, на самому початку, у 2017 році, у десятку лауреатів конкурсу ввійшли Кіра Кирпа, Марина Артеменко, Юлія Бережко-Каміська, Назарій Вівчарик, Андрій Дацків, Маріанна Задорожна, Андрій Ільїн, Ельвіра Молдован, Валерій Пузік, Ігор Стамбол. Переможцем у номінації «Проза» став Ігор Стамбол. У 2021 році надійшло 250 рукописів (20% – поезія; 10% – драматургія; 70% – проза). Найкращими стали повісті Оксани Смерек «Марися з іншого берега», Роксолани Жаркової «Нуль цілих нуль десятих» та «Пригоди Домовичка Рудого» Оленки Дмитерко (номінація «дитяча проза»). Повість Оксани Смерек «Марися з іншого берега» є важливим літературним твором, що розкриває складність і трагічні наслідки переселення та репресій в Україні після Другої світової війни через призму сприйняття підлітка. Центральною проблематикою твору «Нуль цілих, нуль десятих» Роксолани Жаркової є особистий вибір, який є актуальним для кожної людини.

Твір «Пригоди Домовичка Рудого» Оленки Дмитерко є доброю родинною історією, мудрою й захопливою казкою, що показує важливі сімейні цінності. У 2021 році лауреатами стали «Як Наталка та Петрик війну зупинили» Ніни Воскресенської, науково-фантастичний любовний роман «Мікстура від смерті» Людмили Ясної та «Відступники» Ірини Лазоревич. Гран-прі отримав роман про страхи та втрати «Упійманий домівкою» Людмили Ясної. У 2023 році у номінації «Проза» переможцем став твір «Глибокі ріки течуть нечутно» київської письменниці Ірини Власенко. Авторка пише про значення голосу у житті письменника. Головні герої переможних творів переживають складні моменти життя, прагнуть знайти себе та власне місце у цьому світі, цікавляться історією та намагаються зрозуміти межу між сучасним та минулим, шукають правду, допомагають близьким та протидіють злу.

Найпопулярнішими творами в номінація «Поезія» стали «Сад (зримає і незримає)» Юлії Бережко-Камінської та добірка поезій «По-нас-і-нині» молодій поетеси Вікторії Оліщук. Більшість поезій Юлії Бережко-Камінської наповнені відчуттям спокою та меланхолії, які поєднуються з образами зимового пейзажу. У багатьох інших поезіях авторка вдається до опису світу природи. Вона звертається до образів природи у тих випадках, коли висловлює найпотаємніші думки про себе, власне місце в житті, минуле, сьогодення та майбутнє. Нерідко у віршах Юлії Бережко-Камінської природа настільки зливається з людиною, що сама виявляється відображенням людських почуттів, а людина постає органічною частиною природи. Під час змалювання природи, зокрема пір року, простежуємо значну кількість оригінальних епітетів. Поезії у збірці «По-нас-і-нині» характеризуються живописною мовою, метою якої є зображення образів тепла і кохання. Авторка закликає до присутності та насолоди моментом, який може бути тлумачений як повна відданість життю.

Проза лауреатів та переможців конкурсу перебуває в естетичній парадигмі творчості Г. Тютюнника і зосереджена на внутрішньому світі людини, кодекси честі і совісті, правдивому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вибрані твори: Навчальний посібник / Упорядкув., передм., прим. П. Засенка. – К.: Грамота, 2006. – 400 с.
2. Вівчарик Н. Скарб / Н. Вівчарик // Душа землі – в людському слові: зб. творів лауреатів Всеукраїнського конкурсу кращих творів на сільську та аграрну тематику ім. Григора Тютюнника. – К.: Самміт-Книга, 2017. – С. 78–96
3. Вікторія Оліщук: «Наче гнізда диких пташок...» [Електронний ресурс] <https://nspu.com.ua/novini/1-viktoriya-olishhuk-nache-gnizda-dikih-ptashok/>
4. Вічна загадка любові: Літературна спадщина Григора Тютюнника. Спогади про письменника. К. : Рад. письменник, 1988. 495 с.
5. Всеукраїнський конкурс ім. Григора Тютюнника [Електронний ресурс] <https://www.facebook.com/HryhirTiutiunnykContest/>
6. Головій О. Неореалістичний тип персонажа у творчості В. Винниченка та Гр. Тютюнника. Питання літературознавства : Зб. наук. праць. Чернівці. «Рута», – 2009. Вип. 77. С. 14–24.
7. Григір Тютюнник – сплюндрована доля, отруєне життя <https://news.blog.net.ua/2023/12/hryhir-tiutiunnyk-spliundrovana-dolia-otruiene-zhyttia/>
8. Григір Тютюнник: «З любові й муки народжується письменник...» : біобібліогр. нарис / авт. нарису Л. Б. Тарнашинська ; бібліограф-упоряд. Г. І. Гамалій ; наук. ред. В. О. Кононенко ; М-во культури і туризму України,

ДЗ «Національна парламентська бібліотека України». – К., 2011. – 136 с. – (Шістдесятництво: профілі на тлі покоління ; вип. 12).

9. Дзюба І. Смуток правди в Григорових очах / І. Дзюба // З криниці літ : у 3 т. / І. Дзюба. – К., 2007. – Т. 3. Літературні портрети ; Дніпровський меридіан ; Зі спогадів. – С. 798–806.
10. Захарчук І. В. Культуролого-естетичні функції малої прози Григора Тютюнника (Семантика та динаміка проєкцій) : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.01.01. К., 1998. 16 с.
11. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури: [монографія]. К. : Академвидав, 2006. 498с
12. Зборовська Н. До проблеми психоаналітичної інтерпретації в українському літературознавстві. Вісник Черкаського університету. Випуск 47. Черкаси, 2003. – С. 25–30.
13. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
14. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, ф. 299, спр. № 2255, арк. 1–10.
15. Ірина Власенко. Глибокі ріки течуть нечутно [Електронний ресурс] <https://book-ye.com.ua/catalog/suchasna-ukrayinska-proza/glyboki-riky-techut-nechutno/>
16. Ковалів Ю. І. Новелістичні апробації Гр. Тютюнника / Ю. І. Ковалів// Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2009. – Вип. 2. – С. 60-92. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2008_2_7
17. Лисиченко Л.А. Мова і психологічний тип поета // Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Харків: Око, 1996.

18. Литвин В. Концепція художньої деталі в "малій" прозі Григора Тютюнника [Текст] / В. Литвин // Дивослово. – 1998. – № 11. – С. 7-9.
19. Лихачова О. А. Поетика новелістичної творчості Григора Тютюнника: автореф. дис. канд. філол. наук : 10. 01. 01. Запоріжжя, 2002. 16 с.
20. Любові всевишній присвячується»: оголосили переможців п'ятого літературного конкурсу імені григора тютюнника 28.09.2021 [Електронний ресурс] <https://umoloda.kyiv.ua/number/3769/164/160718/>
21. Марко В. П. Стежки до таїни слова: Літературознавчі й методичні студії: [навч. посібник для студ. філологічних спеціальностей]. Кіровоград: «Степ», 2007. 264 с.
22. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред. Л. І. Мацько. 2-ге вид., випр. – К. : Вища школа, 2005. – 462 с.
23. Музиченко Н. І. Вербальний простір слів-символів у мовотворчості Григора Тютюнника / Н. І. Музиченко // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. – 2014. – Вип. 29. – С. 345-356. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gotvnz_2014_29_36.
24. Найкращі з найкращих. Визначено володаря гран-прі Всеукраїнського літературного конкурсу імені Григора Тютюнника [Електронний ресурс] <https://day.kyiv.ua/article/kultura/naykrashchi-z-naykrashchykh>
25. Неживий О. Творчість Григора Тютюнника : текстологічні проблеми залишаються [Текст] / Олексій Неживий // Літературна Україна. – 2010. – № 9. – С. 2.
26. Оголошено лауреатів премії імені Григора Тютюнника [Електронний ресурс] <http://knpu.gov.ua/content/ogolosheno-laureat%D1%96v-prem%D1%96%D1%97-%D1%96men%D1%96-grigora-tyutyunnika>
27. Перед грозою Григір Тютюнник [Електронний ресурс] https://www.ebk.net.ua/Book/buunt/stup/22/2214_02.htm

28. Петленко Л. Кольороепітети у прозі Григора Тютюнника [Текст] / Лариса Петленко // Дивослово. – 2009. – № 3. – С. 16-21.
29. Поезія Юлії Бережко-Камінської [Електронний ресурс] <http://ukrainka.org.ua/node/7288>
30. Роксолана Жаркова «Нуль цілих, нуль десятих» [Електронний ресурс] <https://chytay-ua.com/blog.php?id=1193&lang=1>
31. Ромащенко Л. Життєва і творча доля Григора Тютюнника і Василя Шукшина: схоже і відмінне / Л. Ромащенко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. – 2016. – Вип. 2. – С. 219-226. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilol_2016_2_44.
32. Святовець В. Мистецтво художньої деталі та подробиці у творчості Григора Тютюнника [Текст] / В. Святовець // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 11. – С. 7-9.
33. Тарнашинська Л. Б. Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління: (історико-літературний та поетикальний аспекти). К. : Смолоскип, 2010. 632 с.
34. Тульчинська Н. М. Своєрідність художнього вираження психологізму у творчості Григора Тютюнника : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.01.01. Дніпропетровськ, 2002. 16 с.
35. Тютюнник Г. Із щоденників і записників / Г. Тютюнник // Вічна загадка любові. Літературна спадщина Григора Тютюнника. Спогади про письменника / [упорядкув. та прим. А. Шевченка]. – К., 1988. – С. 25–136.
36. Тютюнник Григор – Зав'язь [Електронний ресурс] <https://pilipyurik.com/ukrainskie-literatory/478-2012-01-10-06-59-55?start=1>
37. У Києві відбулась церемонія нагородження лауреатів літературного конкурсу імені Григора Тютюнника [Електронний ресурс] <https://litgazeta.com.ua/news/u-kyievi-vidbulas-tseremoniia-nahorodzhennia-laureativ-literaturnoho-konkursu-imeni-hryhora-tiutiunnyka/>

38. Шумка М. Л. Символізм у філософській культурі України. – [цит. 23 квітня 2008]. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/8776.html>
39. Щепанська Х. А. Мовний образ, концепт, вербальний символ і їх функціонування [Текст] / Х. А. Щепанська // Лінгвістичні дослідження. – 2012. – Вип. 33. – С. 66-71.
40. Ясна Л. Упійманий домівкою: психологічна повість. Київ: Самміт-Книга, 2021р. -156 с.